

MANIFEST de constitució de l'OCEAS: l'Observatori de la Crisi Energètica i les Alternatives de Societat.

L'esgotament dels recursos energètics fòssils i les emissions de gasos d'efecte hivernacle que provoca el seu consum ens aboquen a la urgent transició cap a un model energètic basat en les energies renovables. La qüestió energètica és transcendental per poder avançar cap a un model de vida realment sostenible i és precisament ara, quan encara disposem de recursos energètics fòssils relativament abundants, tot i que la situació comença a ser crítica, quan s'ha de proposar a la societat l'oportunitat de decidir les polítiques que establiran el nostre futur energètic.

La forta pujada dels preus del petroli en els últims tres anys i la intensificació de les tensions geopolítiques en torn al Golf Pèrsic han fet tornar el petroli als titulars dels mitjans de comunicació. Són els senyals superficials d'un fenomen que té lloc milers de metres sota terra: l'esgotament de les reserves. Dins l'obligada transició energètica que tenim per endavant, el petroli es presenta com el primer i potser el més decisiu dels seus episodis. La importància del petroli és coneguda: en el transport, en l'agricultura industrial i intensiva, en la indústria petroquímica i farmacèutica, etc. Amb l'etern debat sobre les reserves de petroli una altra vegada sobre la taula, els arguments dels geòlegs "pessimistes" guanyen cada vegada més pes davant l'evidència de la dificultat de fer créixer la producció, malgrat els alts preus. Una arribada al cim de la producció petrolífera mundial que ens agafi desprevinguts tindria greus conseqüències en el transport de tota mena i, de retruc, en la producció i distribució d'aliments i tota classe de mercaderies. Un nou xoc petrolier, aquesta vegada estructural, i per tant no momentani, afectaria greument l'economia mundial, mitjançant la pujada de la inflació i els tipus d'interès, provocant una recessió generalitzada.

Aquest xoc petrolier està essent aprofitat per dur a terme una veritable ofensiva propagandística de la indústria nuclear, presentant el seu relançament com a part imprescindible del futur model energètic. Es tracta d'una falsedat evident: per l'amenaça social i ecològica del seu funcionament, per la hipoteca sobre les futures generacions que representa el llegat de milions de tones de residus radioactius, i per l'escàs volum de les reserves d'urani aprofitables, l'energia nuclear mai no podrà ser part d'un nou model energètic veritablement sostenible. L'energia nuclear produeix electricitat, no proporciona independència energètica i allò que poden fer les nuclears ja ho poden aportar les renovables. La nuclear no és una alternativa als usos que el petroli proporciona. Les nuclears econòmicament no són rendibles i els seus costos estan sent assumits pels ciutadans a través dels impostos.

El problema no només es pot abordar des del punt de vista del Primer Món, donada a més la circumstància que la majoria d'habitants del planeta tenen un consum energètic molt reduït, en comparació amb el consum del primer món. Dubtem seriament que es pugui satisfer la ja enorme

demanda del món industrialitzat i a més la futura demanda dels països en desenvolupament, que ja s'està fent realitat en el cas de la Xina i l'Índia. Cal recordar, a més, que malgrat que aquests dos països son veritables gegants demogràfics, la seva estatura energètica és encara molt petita: ambdós sumen el 29% de la població mundial, però només consumeixen el 15% de l'energia. La pobresa energètica no només suposa una manca d'oportunitats per al desenvolupament, sinó que està a l'arrel de problemes com l'absència de serveis bàsics (sanitat, educació i alimentació), la fam, pràctiques energètiques contaminants o les migracions forçades.

L'escenari continuista parteix de dos supòsits molt arrelats: que el món industrialitzat continuarà amb el seu desenvolupament deutor d'un ús cada vegada més gran dels recursos materials i les energies d'origen fòssil, i que el món en desenvolupament seguirà o intentarà seguir el mateix camí. Però aquest continuisme, l'escenari base de la majoria de previsions oficials, és totalment insostenible. Ja sigui per la impossibilitat material de satisfer les nostres creixents necessitats materials, o bé pel col·lapse dels ecosistemes sota la creixent petjada ecològica produïda per les activitats humanes, el model industrialitzat no és un model assumible pel conjunt del planeta. I com a tal hem de concloure que si no és generalitzable, tampoc serà just.

L'alternativa, sempre ho hem sabut, rau en l'aprofitament de l'energia del sol, en les seves diverses manifestacions (radiació solar per a la conversió tèrmica i generació elèctrica fotovoltaica, energia eòlica, biomassa, o l'energia hidràulica), juntament amb altres alternatives, com la geotèrmia. Però les renovables, tot i ser l'única alternativa permanent amb la que podem comptar, no tenen la capacitat, ni de bon tros, de donar continuïtat a un model social i econòmic basat amb el creixement infinit com és l'actual.

També són capdals les mesures d'eficiència, entre elles cal considerar molt seriosament una reestructuració dels sistemes de generació i transport energètic, especialment pel que fa a l'energia elèctrica. L'actual sistema elèctric parteix d'un model centralitzat, que a més de provocar considerables pèrdues degudes a les grans distàncies entre la producció i els consumidors, està en mà de poques empreses, que generen molts beneficis que després van a parar molt lluny del territori on es genera aquesta energia. Amb un model de base descentralitzada, i amb plantes generadores de capacitat més petita, es podrien desenvolupar models basats en energies renovables, i fins i tot amb un millor aprofitament de plantes tèrmiques amb combustible fòssil, mitjançant la cogeneració. Apropant la generació al consumidor no només reduïm les pèrdues per transport, sinó que també fem visible la producció d'energia, responsabilitzant al consumidor del seu ús. En aquest sentit, Catalunya és un exemple de desequilibris energètics, doncs més de la meitat de la generació elèctrica del país està situat en una sola província: Tarragona.

Per altra banda, la mobilitat obligada dels ciutadans, no només per raons

de feina o estudis, sinó també per altres tasques, habituals o no, però igualment necessàries, té un gran impacte, i aquest augmenta amb la població i també amb el creixement econòmic. El turisme, la situació de Catalunya com a part del corredor mediterrani, i les demandes de transport de la indústria i el sector serveis són factors que agreugen la dependència energètica de Catalunya, especialment pel que fa al petroli. Aquestes demandes de mobilitat i transport de mercaderies són excessives per a un model sostenible. Les necessitats es poden satisfer de manera més eficient, amb modalitats de transport col·lectiu i amb un ús més extens del tren per a les mercaderies, però també caldrà prendre mesures per a que les necessitats disminueixin, com una producció més local i uns béns de consum més duradors, que facin innecessàries noves infraestructures per al vehicle privat.

Passant a l'escala dels consumidors finals, existeix un elevat potencial d'estalvi energètic des de les nostres llars, llocs de treball, comerços, locals, etc. Aquest estalvi implicaria tota una sèrie de mesures tècniques i de conductes individuals. Començant per apostar per una construcció amb criteris d'eficiència energètica i de materials i una adequada distribució dels espais segons el seu ús dintre de cada llar o edifici. Aquest augment de consum es basa sovint en multitud d'aparells domèstics que malbaraten molta energia i no són necessaris. En aquest sentit cal evitar la confusió entre consumisme, qualitat de vida i serveis que l'energia ens proporciona (llum, calor, mobilitat, refrigeració).

És per això que cal parlar no solament de tecnologies eficients si no de reducció del consum en xifres absolutes. Si de veritat es vol fer front al model energètic actual i a les seves implicacions socials i ambientals, és necessari avançar en el procés de sensibilització, conscienciació i implicació col·lectiva cap a una nova cultura de l'energia, basada en l'estalvi en termes absoluts, l'eficiència i l'aprofitament de les energies renovables.

Amb la perspectiva d'una verdadera sostenibilitat, s'haurà de contemplar un canvi de sistema socioeconòmic que permeti reduir radicalment el consum energètic i de recursos naturals als països del primer món, per introduir un nou model enèrgic, alhora que es satisfà el creixent i legítim desig de milers de milions de persones que encara viuen en extrema pobresa d'augmentar el seu nivell de vida. El repte és fer-ho de manera justa i eficient, evitant guerres per recursos i desastres econòmics i socials.

A partir de totes aquestes observacions i davant d'aquesta gravíssima i imminent crisi energètica, les entitats sotasignants posem en marxa aquest Observatori de la Crisi Energètica i les Alternatives de Societat, per a fer xarxa i coordinar els coneixements i esforços de diferents entitats i persones de la societat civil que coincidim amb aquest anàlisi i per fer visibles mediàticament les idees i propostes de cada entitat.

(envia l'adhesió de la teva entitat a oceas@oceas.org)